JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GEORGES COSMAS
15 päivänä heinäkuuta 1997 *

Nyt käsiteltävässä asiassa yhteisöjen tuomioistuimelta pyydetään ratkaisua valitukseen, jonka Hercules Chemicals NV (jäljempänä Hercules) on ETY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla tehnyt 17.12.1991 annetusta yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta. [1] Valituksenalaisessa tuomiossa hylättiin kumoamiskanne, jonka valittajana oleva yhtiö oli ETY:n perustamissopimuksen (jäljempänä perustamissopimus) 173 artiklan nojalla nostanut 23.4.1986 tehdystä komission päätöksestä (jäljempänä polypropyleenipäätös). [2] Päätös koski perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamista polypropyleenialalla.

I Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

1. Käsiteltävän asian tosiseikkojen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin kulun osalta valituksenalaisesta tuomiosta käy ilmi seuraavaa: ennen vuotta 1977 Länsi-Euroopan polypropyleenimarkkinoille toimitti tavaraa lähes yksinomaisesti kymmenen tuottajaa. Kun Montedisonin hallussa olleiden patenttien voimassaoloaika oli päättynyt, markkinoille tuli vuonna 1977 seitsemän uutta tuottajaa, joilla oli erittäin suuri tuotantokapasiteetti. Yksi uusista tuottajista oli Hercules, joka oli suurin tuottaja Yhdysvaltojen markkinoilla ja jonka markkinaosuus Länsi-Euroopan markkinoilla vaihteli 5 ja 6,8 prosentin välillä. Kysyntä ei kuitenkaan samaan aikaan noussut vastaavalla tavalla kuin Länsi-Euroopan markkinoiden todellinen tuotantokapasiteetti, joten se ei vastannut tarjontaa ainakaan vuoteen 1982 saakka. Yleisemmin voidaan todeta, että vuosien 1977 ja 1983 välillä polypropyleenimarkkinoilla tehtiin suurimmaksi osaksi heikkoa tulosta ja merkittäviäkin tappioita.

2. Komission virkamiehet, jotka toimivat 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (jäljempänä asetus N:o 17) [3] 14 artiklan 3 kohdassa heille annettujen valtuuksien perusteella, tekivät 13. ja 14.10.1983 samaan aikaan tutkimuksia useissa polypropyleenin tuotantoa harjoittavissa yrityksissä. Näiden tutkimusten perusteella komissio esitti kyseisille yrityksille ja lisäksi liitännäisillä toimialoilla toimiville yrityksille asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietojensaantipyyntöjä. Tutkimuksissa ja tietojensaantipyyntöjen

* Alkuperäinen kieli: kreikka.

1 — Asia T-7/89, Hercules v. komissio, tuomio 17.12.1991 (Kok. 1991, s. II-1711).

2 — Asia IV/31.149 — Polypropyleeni (EYVL L 230, s. 1).

3 — EYVL 1962, 13, s. 204.

johdosta saatujen tietojen perusteella komissio päätteli, että tietyt polypropyleenin tuottajat, kuten Hercules, olivat vuosien 1977 ja 1983 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklaa. Komissio päätti 30.4.1984 aloittaa asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan mukaisen menettelyn ja lähetti rikkomiseen osallistuneille yrityksille kirjalliset väitetiedoksiannot.

3. Menettelyn päätteeksi komissio teki 23.4.1986 edellä mainitun päätöksen, jonka päätösosa kuuluu seuraavasti:

"1 artikla

[Yritykset] Hercules Chemicals NV — — ovat rikkoneet ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla

— —

— Herculesin, Linzin, Sagan ja Solvayn osalta noin marraskuusta 1977 ainakin marraskuuhun 1983 saakka

— vuoden 1977 puolivälissä aloitettuun sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joilla polypropyleeniä yhteismarkkinoille toimittavat tuottajat

a) ottivat toisiinsa yhteyttä ja tapasivat toisiaan säännöllisesti (vuoden 1981 alusta lähtien kahdesti kuukaudessa) salaisissa kokouksissa keskustellakseen kauppapolitiikastaan ja tehdäkseen siitä päätöksiä;

b) asettivat aika ajoin tuotteelle 'tavoite'- (tai vähimmäis) myyntihintoja yhteisön jokaisen jäsenvaltion osalta;

c) sopivat erilaisista toimenpiteistä, joilla oli tarkoitus yksinkertaistaa tällaisten tavoitehintojen käyttöönottoa, kuten (lähinnä) väliaikaisista tuotannonrajoituksista, tavarantoimituksia koskevien yksityiskohtaisten tietojen vaihdosta, paikallisten kokousten järjestämisestä ja vuoden 1982 loppupuolelta alkaen seurantajärjestelmästä, jolla oli tarkoitus korottaa hintoja tiettyjen asiakkaiden osalta;

d) korottivat samanaikaisesti hintoja edellä mainittujen tavoitteiden täytäntöönpanemiseksi;

e) jakoivat markkinat keskenään antamalla kullekin tuottajalle vuosittaisen myyntitavoitteen tai 'kiintiön' (vuosina 1979, 1980 ja ainakin osan vuotta 1983) tai koko vuotta koskevan lopullisen sopimuksen puuttuessa vaatimalla tuottajia rajoittamaan kuukausittaisia myyntejään jonkin aikaisemman ajanjakson myynnin mukaisiksi (vuosina 1981 ja 1982).

— —

3 artikla

Tämän vuoksi tässä päätöksessä tarkoitetuille yrityksille määrätään seuraavat sakot 1 artiklassa todetusta rikkomisesta:

— —

v) Hercules Chemicals NV:lle sakkoa 2 750 000 ecua eli 120 569 620 BEF

— —."

4. Komission päätöksen kohteena olleista 15:stä yhtiöstä 14, joista yksi oli valittaja, nosti kanteen komission edellä mainitun päätöksen kumoamiseksi. Asianosaiset esittivät 10.—15.12.1990 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa suulliset lausumansa ja vastasivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kanteen edellä mainitussa 17.12.1991 antamassaan tuomiossa julkisasiamiestä kuultuaan.

5. Hercules valitti tuomiosta yhteisöjen tuomioistuimeen. Valituksessaan se vaati, että yhteisöjen tuomioistuin

— ensinnäkin toteuttaa tarpeelliset toimenpiteet sen selvittämiseksi, oliko komissio noudattanut asiaa koskevia menettelysääntöjä päätöstä tehdessään;

— toiseksi kumoaa komission päätöksen sillä perusteella, että olennaisia menettelymääräyksiä oli rikottu;

— toissijaisesti kumoaa tuomion ja poistaa määrätyn sakon tai pienentää sitä;

— lopuksi velvoittaa komission korvaamaan kaikki oikeudenkäyntikulut.

Komissio vaati, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää valituksen ja velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Yhtiö DSM NV pyysi saada osallistua oikeudenkäyntiin tukeakseen Herculesin vaatimuksia väliintulijana. Sen vaatimus hylättiin 30.9.1992 annetulla yhteisöjen tuomioistuimen määräyksellä.

II Valittajan vaatimusten tutkittavaksi ottaminen

6. Kuten komissio perustellusti huomauttaa, tiettyjä valittajan esittämiä vaatimuksia ei voida ottaa tutkittavaksi muutoksenhakuvaiheessa.

7. Ensinnäkään Herculesin vaatimusta, jonka mukaan muutoksenhakutuomioistuimen olisi ryhdyttävä asian selvittämistoimiin todetakseen, sisältyykö ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa riitautettuun komission päätökseen muotovirheitä, ei voida ottaa tutkittavaksi. Tällaiset toimenpiteet ylittävät muutoksenhakutuomioistuimen toimivallan ja yleisemmin valituksen yhteydessä harjoitettavan valvonnan rajat. [4]

8. Lisäksi valittajan muiden vaatimusten muotoilu on ongelmallinen. Valittaja näyttää pyrkivän ensinnäkin saamaan yhteisöjen tuomioistuimen kumoamaan komission polypropyleenipäätöksen ja toissijaisesti kumoamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion. Näin ollen kyseiset vaatimukset esitetään valituksessa väärässä järjestyksessä. Valitus koskee ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioiden laillisuuden valvontaa. [5] Yhteisöjen tuomioistuin voi ainoastaan todetessaan muutoksenhaun aiheelliseksi ja kumottuaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen ETY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan määräysten mukaisesti. Jos Herculesin valitus tulkitaan oikein, Hercules pyrkii siis ensin saamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sitä koskevan tuomion kumotuksi ja sen jälkeen komission polypropyleenipäätöksen kumotuksi, jos sen ensimmäinen peruste hyväksytään. [6]

4 — Ks. tämän kysymyksen laajempi käsittely nyt käsiteltävän asiaan liittyvässä asiassa C-199/92 P, Hüls v. komissio, samaan aikaan antamani ratkaisuehdotuksen 26 ja 27 kohdassa.

5 — Ks. ETY:n tuomioistuimen perussäännön 49 ja 51 artikla.

6 — Mielestäni oikeamman asiaa koskevan tulkinnan mukaan, joka vastaa kansallisissa oikeusjärjestyksissä yleisesti hyväksyttyjä periaatteita, yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 1 kohta, jonka mukaan "valituksessa voidaan vaatia yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen kumoamista kokonaan tai osittain; ensimmäisessä oikeusasteessa esitettyjen vaatimusten hyväksymistä kokonaan tai osittain, mutta ei uusien vaatimusten hyväksymistä", ei tarkoita sitä, että valittaja voisi erikseen joko vaatia valituksenalaisen tuomion kumoamista tai toistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetyt vaatimukset. Tästä määräyksestä, luettuna yhdessä ETY:n tuomioistuimen perussäännön 49—54 artiklan kanssa, seuraa, että valittajan on välttämättä kohdistettava valituksensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon, ja pääasiaa koskevien vaatimusten kohtalo riippuu kyseisen tuomion kumoamisesta.

III Valitusperusteet

A *Herculesin puolustautumisoikeuksien loukkaaminen*

9. Valittaja väitti ensimmäisessä oikeusasteessa, että komissio loukkasi valittajalle yhteisön oikeudessa annettuja puolustautumisoikeuksia kieltäytyessään antamasta sille ennen polypropyleenipäätöksen tekemistä tiedoksi komission tutkimuksen kohteina olleiden muiden polypropyleenin tuottajien vastauksia kilpailusääntöjen rikkomista koskeviin väitteisiin. Hercules katsoo erityisesti sillä olevan oikeus tutustua niihin lausumiin, joita muut tuottajat olivat esittäneet vastaukseksi komission väitetiedoksiantoihin, joiden mukaan kyseiset tuottajat olivat yhdessä osallistuneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan vastaiseen toimintaan. Koska Herculesille ei ilmoitettu kyseisistä seikoista, sen puolustautumisoikeuksia on sen käsityksen mukaan loukattu. Tätä laiminlyöntiä ei sen mukaan voitu valituksenalaisen päätöksen tekemisen jälkeen myöskään korjata esittämällä asiaa koskevat asiakirjat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäynnissä.

10. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 56 kohdassa Herculesin edellä mainitusta perusteesta seuraavaa: "Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo erityisesti sen osalta, että komissio kieltäytyi antamasta kantajalle mahdollisuutta tutustua muiden tuottajien väitetiedoksiantoihin antamiin vastauksiin, ettei ole tarpeen tutkia, onko kieltäytymisellä rikottu puolustautumisoikeuksia. Tutkimus olisi tarpeen ainoastaan siinä tapauksessa, että hallinnollinen menettely olisi ilman kieltäytymistä saattanut johtaa erilaiseen tulokseen (asia 30/78, Distillers Company v. komissio, tuomio 10.7.1980, Kok. 1980, s. 2229, 26 kohta ja asia T-7/90, Kobor v. komissio, tuomio 27.11.1990, Kok. 1990, s. II-721, 30 kohta). Nyt käsiteltävässä asiassa tilanne ei ole tällainen. Sen jälkeen kun asiat oli yhdistetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suullista käsittelyä varten, kantaja saattoi tutustua muiden yritysten väitetiedoksiantoihin antamiin vastauksiin, eikä se perustanut kyseisiin vastauksiin mitään sitä tukevaa näyttöä, johon se olisi voinut nojata suullisessa käsittelyssä. Voidaan varmuudella päätellä, ettei kyseisiin vastauksiin sisältynyt mitään asianosaista tukevaa näyttöä, eikä näin ollen se seikka, ettei kantajalla ollut mahdollisuutta tutustua niihin hallinnollisen menettelyn aikana, voinut vaikuttaa päätöksellä saavutettuun tulokseen."

11. Herculesin esittämä ensimmäinen valitusperuste kohdistuu juuri ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa tuomion 56 kohdassa esittämään näkemykseen. Valittaja huomauttaa ensinnäkin, ettei sen tapaus ole verrattavissa asioihin Distillers Company vastaan komissio ja Kobor vastaan komissio, joihin vastapuoli viittaa. Ensin mainitussa asiassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että vaikka komissio ei olisi toiminut menettelymääräysten vastaisesti, riidanalaisen päätöksen sisältö olisi ollut täsmälleen sama, koska kyseisellä yrityksellä ei omien menettelymääräyksiä koskeneiden virheittensä vuoksi ollut laillista oikeutta vedota niihin seikkoihin, jotka olisivat perustuneet komission tekemiin sääntöjenvastaisuuksiin. Asiassa Kobor vastaan komissio katsottiin, ettei todettu menettelysääntöjen rikkominen vaikuttanut millään tavoin kantajan oikeuteen esittää perusteita ja

väitteitä komissiolle. Erityinen ero mainittujen tapausten ja nyt käsiteltävän asian välillä on valittajan mukaan se, että kun ensiksi mainituissa tapauksissa hallinnolliseen menettelyyn osallisten yritysten puolustautumisoikeuksia ei todettu loukatun, nyt käsiteltävässä asiassa kyseinen yritys ei voinut puolustautua parhaalla mahdollisella tavalla hallinnollisessa menettelyssä, koska sille ei annettu tiettyjä asian kannalta merkityksellisiä tietoja. Hercules väittää, että koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin suhtautui asiaan tuomiosta ilmenevällä tavalla, lopputuloksena on se, että se antaa puolustautumisoikeudet ainoastaan niille asianosaisille, jotka ovat osoittaneet sille olevansa syyttömiä. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jättää huomiotta sen, että yksityisten oikeussubjektien puolustautumisoikeuksien suojelua koskeva yleisperiaate, joka pätee myös yhteisön oikeudessa, on ehdoton. [7] Valittaja katsoo, ettei puolustautumisoikeuksien loukkaamista voida korjata sillä, että lainvastaisesti pimitetyt tiedot esitetään asian käsittelyn myöhemmässä vaiheessa, eikä sen merkitystä vähentää sillä perusteella, etteivät annetut tiedot olisi muuttaneet hallinnollisen menettelyn lopputulosta.

12. Komissio väittää aivan aluksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli oikein katsoessaan, ettei ollut tarpeen tutkia kieltäytymistä esittää tietoja, joihin Hercules nojautui, ollut lainmukaista, koska hallinnollisessa menettelyssä ei missään tapauksessa olisi päädytty toisenlaiseen tulokseen, vaikka kyseiset tiedot olisikin annettu. Komission mukaan tällainen ratkaisu vastaa yhteisöjen tuomioistuimen vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan silloin, kun menettelyllinen virhe ei olisi millään tavoin vaikuttanut yhteisön toimielimen päätöksen sisältöön, siihen ei voida vedota tuomioistuimessa kyseistä päätöstä koskevan kumoamisvaatimuksen tukemiseksi. Vastaaja huomauttaa, että tämä näkemys on omaksuttu asioissa Distillers Company vastaan komissio ja Kobor vastaan komissio ja että se on erittäin tarkoituksenmukaista, koska sillä vältetään ajan ja rahan tuhlausta, joka aiheutuisi siitä, että sisällöltään täysin asianmukaisia ja laillisia päätöksiä kumottaisiin. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei itse asiassa vie toimenpiteen kohteena olevalta yritykseltä sen puolustautumisoikeuksia vaan pikemminkin estää sen, että väitetyistä menettelymääräysten rikkomisista aiheutuisi suhteettoman vakavia seurauksia. Vastaaja huomauttaa toissijaisesti, ettei valittajan puolustautumisoikeuksia missään tapauksessa ole loukattu. Lopuksi Hercules ei voinut vaatia saada tutustua vastauksiin, joita muut polypropyleenin tuottajat olivat antaneet komission väitetiedoksiantoihin.

13. Kyseisessä valitusperusteessa valittaja käsittelee sekä tärkeää kysymystä yhteisön oikeudessa yksityiselle annettujen puolustautumisoikeuksien suojasta hallinnollisessa menettelyssä että kysymystä kyseisten oikeuksien loukkaamisesta johtuvista oikeudellisista seurauksista. Nyt käsiteltävässä asiassa kyse ei ole siitä, oliko Herculesin vaatimus saada tutustua erilaisiin todisteisiin perusteltu, eli perustuiko tämä vaatimus niihin puolustautumisoikeuksiin, jotka yhteisön oikeusjärjestyksessä annetaan niille yrityksille, joihin kohdistuu

7 — Valittaja viittaa asiassa 322/81, Michelin v. komissio, 9.11.1983 annettuun tuomioon (Kok. 1983, s. 3461) ja yhdistetyissä asioissa C-48/90 ja C-66/90, Alankomaat ym. v. komissio, 12.2.1992 annettuun tuomioon (Kok. 1992, s. I-565).

asetuksen N:o 17 mukainen menettely.[8] Muutoksenhakumenettelyssä on tutkittava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudellisen päättelyn oikeellisuus, eli se, jonka mukaan ei olisi tarpeen tutkia, onko kyseisen asianosaisen puolustautumisoikeuksia loukattu kieltäytymällä antamasta sille oikeutta tutustua muiden tuottajien väitetiedoksiantoihin antamiin vastauksiin, koska hallinnollinen menettely olisi ilman kieltäytymistäkin johtanut samaan tulokseen. Ensi arviolta tällainen tulkinnallinen näkemys, joka on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen,[9] näyttää tekevän puolustautumisoikeuksien ehdottomuudesta suhteellisen. Toisin sanoen puolustautumisoikeuksien loukkaamisen toteaminen ei tekisi automaattisesti hallinnollisesta menettelystä virheellistä tai merkitsisi välttämättä menettelyn päätteeksi tehdyn päätöksen kumoamista.

14. Tällainen ratkaisu olisi rikosoikeudessa mahdoton. On johdonmukaista, että niissä tapauksissa, joissa seuraamuksien määräämistä koskeva menettely saattaa merkitä luonnollisen henkilön henkilökohtaisen vapauden riistämistä, hänen hyväkseen takeiksi säädettyjä menettelysääntöjä on tulkittava ja sovellettava mahdollisimman suppeasti. Voitaisiin väittää, että rikosoikeudessa puolustautumisoikeuksia on suojattava sekä *aineellisesti* että *muodon* osalta. Vaikka rikosprosessi ja (seuraamusten määräämiseen johtavat) vastaavat hallinnolliset menettelyt, joihin luen myös asetuksen N:o 17 mukaisen menettelyn, ovat varsin samanlaisia, menettelyn kohteena olevan yksityisen suojan tarve ei ole näissä tapauksissa yhtä ehdoton. Jos siis hallinnollinen seuraamus on määrätty noudattamatta täsmällisesti menettelyn kohteena olevan yksityisen puolustautumisoikeuksien edellyttämiä muotomääräyksiä mutta kuitenkin muuttamatta merkittävästi kyseisiä oikeuksia, katson toisin kuin rikosoikeudessa, ettei hallinnollinen menettely ole tämän vuoksi virheellinen. Puolustautumisoikeuksien soveltaminen tällä tavoin näyttäisi huolimatta siihen liittyviä riskejä koskevista varauksistani sovittavan mahdollisimman hyvin yhteen yksityisen oikeussubjektin suojan tarpeen ja hallinnollisen menettelyn tehokkuuden tarpeen.

15. Näin ollen on kaikissa tapauksissa ratkaisevaa tutkia, onko sen yrityksen puolustautumisoikeuksiėn *aineellista sisältöä* loukattu, jota kohtaan on ryhdytty asetuksen N:o 17 mukaiseen menettelyyn. Tämä on myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kanta nyt käsiteltävässä asiassa, kuten voidaan päätellä sellaisesta valituksenalaisen tuomion tulkinnasta, joka on mielestäni asianmukaisin. Jotta Herculesin puolustautumisoikeuksia olisi loukattu aineellisesti, kyseiseltä yritykseltä olisi pitänyt komission menettelyn vuoksi viedä mahdollisuus esittää jo asetuksen N:o 17 mukaisen seuraamusten määräämistä koskevan menettelyn hallinnollisessa vaiheessa tosiseikkoja koskeva lisäperuste tai ylimääräinen oikeudellinen väite, jonka perusteella menettelyssä olisi todennäköisesti päädytty toiseen, kyseiselle asianosaiselle edullisempaan vaihtoehtoon. Näin ollen ei voida katsoa puolustautumisoikeuksia loukatun, koska Hercules ei kyennyt esittämään haluamiensa tietojen sisällön pohjalta mitään uutta tai täydentävää perustelua komission siihen kohdistamia väitteitä vastaan eikä siten myöskään sille

8 — Näin ollen en tutki komission väitteitä, joiden mukaan Herculesilla ei missään tapauksessa olisi ollut oikeutta tutustua tietoihin, joihin se nojautuu. Tätä seikkaa on tutkittava ainoastaan siinä tapauksessa, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudellista päättelyä pidetään lopulta virheellisenä.

9 — Ks. edellä 10 kohdassa mainitut asiat Distillers Company v. komissio ja Kobor v. komissio.

määrätyn seuraamuksen lainmukaisuutta vastaan senkään jälkeen kun se lopulta sai tutustua kyseisiin tietoihin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi mielestäni perustellusti nojautua tähän toteamukseen tehdessään sen päätelmän, ettei menettelyn kohteena olevan yrityksen asema ollut muuttunut epäedullisemmaksi sen vuoksi, ettei sille esitetty hallinnollisessa menettelyssä tiettyjä komission hallussa olleita asiakirjoja. Näin ollen kyseinen valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

B *Väite, joka koskee velvollisuutta antaa "yhtä rikkomista" koskevat tuomiot samaan aikaan*

16. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi sen puolustautumisoikeuksia, koska se ei antanut tuomiota kaikista komission polypropyleenipäätöksestä nostetuista kanteista samana päivänä. Siltä osin kuin oli katsottu, että Hercules oli osallistunut yhdessä muiden polypropyleenin tuottajien kanssa "yhteen rikkomiseen", kaikki rikkomista koskevat tuomiot olisi valittajan mielestä pitänyt antaa samana päivänä. Muutoin on todennäköistä, että Herculesin nostamasta kanteesta annetun tuomion pohjana olevia oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja saatetaan käsitellä uudelleen ratkaistaessa muita samaa päätöstä koskevia kanteita. Siinä tapauksessa samaan "yhteen rikkomiseen" osallistuneisiin yhtiöihin saatettaisiin soveltaa lakia eri tavalla riippuen siitä, milloin niitä koskeva tuomio annettiin. Valittaja katsoo, ettei yhteisön oikeusjärjestyksessä hyväksytä mahdollisuutta kohdella oikeudellisesti eri tavoin samalla tavalla menetteleviä yrityksiä.

17. Koska ei ole tarpeen, että vastaisin erikseen vastaajan eri perusteluihin, totean aluksi, että yhteisön prosessioikeuden yleisperiaatteiden mukaan yhteisöjen tuomioistuin määrää itse omasta menettelystään ja sillä on täysi vapaus valita, milloin se antaa tuomionsa. Ei myöskään olisi mahdollista päätellä mistään muustakaan menettelyä koskevasta periaatteesta, kuten esimerkiksi hyvää oikeushallintoa koskevasta periaatteesta tai yhteisön oikeussubjektien oikeutta saada oikeussuojaa koskevasta periaatteesta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella olisi velvollisuus antaa tuomio samana päivänä kaikissa toisiinsa yhteydessä olevissa asioissa, vaikka niissä olisikin järjestetty suullinen käsittely samana päivänä. Yhteisöjen tuomioistuimella on mahdollisuus antaa tuomiot samaan aikaan, mutta ei velvollisuutta. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös olla antamatta tuomiota samana päivänä kaikissa polypropyleenipäätöksestä nostetuissa kanteissa ei ole yhteisön oikeuden vastainen, vaan se on oikeudellisesti yhdentekevää. Sen vuoksi Herculesin toinen valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

C *Valituksenalaisen tuomion perustelujen ja tuomiolauselman välinen ristiriita*

18. Hercules väittää kolmannessa valitusperusteessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin erehtyi katsoessaan Herculesin osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat myyntitavoitteiden asettamista vuosille 1981 ja 1982. Tältä osin se huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemä päätelmä, jonka mukaan Hercules osallistui " — — säännöllisesti pidetyissä kokouksissa järjestettyyn kuu-

kausittaisten myyntien rajoittamista koskevan järjestelmän käyttöönoton keskinäiseen seurantaan" (valituksenalaisenalaisen tuomion 222 kohta) on ristiriidassa sen toteamuksen kanssa, jonka mukaan Hercules " — — ei ollut paljastanut myyntilukujaan — — " (207 kohta). Herculesin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi perustui sille virheelliselle näkemykselle, että " — — se [Hercules] ei vastustanut millään tavoin sitä, että sille annettiin Fides-järjestelmästä saatujen lukujen perusteella kiintiö" (230 kohta), koska komissiokin myönsi, ettei Fides-tiedoston perusteella ollut mahdollista laskea Herculesin tuotantoa tai liikevaihtoa.

19. Komissio väittää vastineessaan, että kyseisellä valitusperusteella pyritään kyseenalaistamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskeva toteamus, mitä ei voida hyväksyä. Se korostaa lisäksi sitä, ettei valituksenalaisessa tuomiossa tehty viittaus Fides-järjestelmään ole ristiriidassa sen kanssa, etteivät muut polypropyleenin tuottajat kyenneet saamaan selville valittajan tuotantolukuja yksinomaan järjestelmän tietojen perusteella.

20. Valittaja väittää kyseisessä valitusperusteessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamat tosiseikat ja kyseisen tuomioistuimen lopulta tekemä oikeudellinen päätelmä ovat ristiriidassa. Todellisuudessa se kuitenkin kiistää epätarkkuuden vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksen siitä, että Herculesin tuotanto oli kiintiöity ja että kiintiöiden suuruus voitiin päätellä Fides-järjestelmän tietojen perusteella. Se toisin sanoen kiistää nyt käsiteltävän asian tosiseikkoja koskevat toteamukset, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tutkiessaan aineellisia seikkoja, ja tämän vuoksi perustetta ei siis voida ottaa tutkittavaksi muutoksenhakuvaiheessa.

D *Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laiminlyönti noudattaa asiaan Orkem perustuvaa oikeuskäytäntöä*

21. Valittajan mukaan komission polypropyleenipäätökseen sisältyy tosiseikkoja koskevia toteamuksia, jotka puolestaan perustuvat sellaiseen tosiseikkoja koskevaan näyttöön, jonka komissio on saanut loukkaamalla puolustautumisoikeuksia. Valittaja muistuttaa erityisesti, että komissio oli 16.11.1983 päivätyssä kirjeessään pyytänyt sitä vastaamaan tiettyihin kysymyksiin, jotka oli muotoiltu siten, että niillä pakotettiin Hercules epäsuorasti tunnustamaan kilpailusääntöjen rikkominen. Asiasta Orkem vastaan komissio ilmenevän [10] oikeuskäytännön mukaan — sellaisena kuin valittaja sitä tulkitsee — Herculesilla ei kuitenkaan ollut velvollisuutta todistaa itseään vastaan ja näin ollen sillä oli oikeus olla vastaamatta komission kysymyksiin. Valittaja huomauttaa sen vuoksi, että komission tällä tavoin käyttämät todisteet oli saatu lainvastaisesti puolustautumisoikeuksia loukaten. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei todennut tämän loukkauksen olemassaoloa, se teki siis Herculesin neljännen valitusperusteen mukaan oikeudellisen virheen, joten tuomio olisi kumottava.

22. Komissio epäilee sitä, voidaanko tämä valitusperuste ottaa tutkittavaksi. Tässä yhteydessä se huomauttaa, ettei Hercules esittänyt ensimmäisessä oikeusasteessa kysymystä siitä, oliko sillä ollut mahdollisuus olla vastaamatta komission kysymyk-

10 — Asia 374/87, Orkem v. komissio, tuomio 18.10.1989 (Kok. 1989, s. 3283).

siin, vaan kysymys esitetään ensimmäistä kertaa muutoksenhakutuomioistuimessa, joten se on jätettävä tutkimatta.

23. Valitusperusteessa viitataan yhteisön oikeussääntöön, jota sovellettiin ensimmäistä kertaa asiassa Orkem vastaan komissio annetussa yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa. Kyseisen säännön mukaan "komissio ei saa pakottaa yritystä antamaan sille vastauksia, joissa yritys saattaisi joutua omalta osalta myöntämään sellaisen rikkomisen, jonka toteennäyttäminen kuuluu komissiolle". [11]

24. Mielestäni yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan nyt käsiteltävässä asiassa voi tutkia kyseistä oikeudellista kysymystä aineellisesti. Jotta muutoksenhakutuomioistuin voisi tutkia valitusperusteen, jossa väitetään pääasian käsitelleen tuomioistuimen rikkoneen lakia ja erityisesti laiminlyöneen tietyn oikeussäännön soveltamisen, on välttämätöntä, että tosiseikat, joihin asianosainen perustaa rikkomista koskevan väitteensä, [12] käyvät täysin ilmi valituksenalaisesta tuomiosta. Jos ratkaisevat tosiseikat eivät ilmene valituksenalaisesta tuomiosta, tuomio voidaan kumota ainoastaan, jos valittaja oli esittänyt pääasian käsitelleelle tuomioistuimelle asian kannalta merkityksellisiä tosiseikkoja koskevan väitteen, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli laiminlyönyt niiden tutkimisen.

25. Nyt käsiteltävän asian osalta on huomautettava heti aluksi, että valituksenalaisen tuomion 5 ja 6 kohdasta käyvät ilmi ainoastaan seuraavat seikat: komissio esitti polypropyleeniä tuottavissa yrityksissä tehtyjen samanaikaisten tutkimusten perusteella asetuksen N:o 17 11 artiklan mukaisia tietojensaantipyyntöjä tietyille yrityksille, kuten Herculesille. Tutkimuksissa saatujen ja tietojensaantipyyntöihin perustuvien tietojen pohjalta komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat rikkoneet monin eri tavoin perustamissopimuksen 85 artiklaa. Valituksenalaisen tuomion missään kohdassa ei viitata komission Herculesille osoittaman tietojensaantipyynnön kysymysten sisältöön tai muotoiluun. Valituksessaan Hercules esittää perusteettomasti sekä kysymysten että antamiensa vastausten täsmällisen sisällön. Koska tietojensaantipyynnön täsmällistä merkistystä ei siis voida tutkia muutoksenhakuvaiheessa, ei voida tehdä päätelmiä siitä, velvoitettiinko Hercules tietojensaantipyynnössä lainvastaisesti myöntämään osallisuutensa kilpailusääntöjen rikkomiseen. Näin ollen valituksenalaisesta tuomiosta ei voida päätellä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin laiminlöi soveltaa tai sovelsi virheellisesti sääntöä, jonka mukaan yritystä, jonka väitetään rikkoneen kilpailusääntöjä, ei voida vaatia todistamaan itseään vastaan, eikä valittaja missään tapauksessa väitä esittäneensä tätä perustetta ensimmäisessä oikeusasteessa saamatta siihen vastausta. [13]

11 — Edellä alaviitteessä 10 mainitussa asiassa Orkem v. komissio annetun tuomion 35 kohta.

12 — Eli tosiseikat, joita edellytetään oikeudellisen päättelyn lähtökohdiksi.

13 — Koska Hercules suostui vastaamaan tietojensaantipyyntöön, se ei missään tapauksessa voi vaatia komissiota jättämään sen vastaukset huomiotta.

E *Sakko*

26. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli virheellisesti, kun se ei kumonnut sakkoa tai ainakin vähentänyt sen määrää, vaikka sille esitettiin lainmukaisesti tätä koskenut vaatimus. Hercules katsoo erityisesti, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottanut huomioon sitä, että sen osuus kyseisissä perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisissa oli muihin polypropyleenintuottajiin nähden vähäinen. Valittaja väittää lisäksi, että vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei Hercules ollut mukana pyrkimyksissä ottaa käyttöön hinta-aloitteita ja myyntitavoitteita vuoden 1983 osalta, se ei kuitenkaan tällä perusteella vähentänyt sakon määrää. Sen lisäksi Herculesin mukaan sakon määrää olisi pitänyt vähentää seuraavien lisäseikkojen vuoksi: yhtäältä sen vuoksi, että komissio oli loukannut Herculesin puolustautumisoikeuksia, ja toisaalta sen vuoksi, ettei Hercules ollut osallistunut vuotta 1981 koskeviin kiintiöjärjestelyihin.

27. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki valituksenalaisen tuomion 323 kohdassa Herculesin osuutta rikkomisessa ja katsoi, että tämän osuuden merkityksen vuoksi sakon määrä oli perusteltu. Sen kysymyksen osalta, koskiko valittajan osallistuminen rikkomiseen myös vuotta 1983, komissio viittaa lisäksi valituksenalaisen tuomion 256 kohtaan, sellaisena kuin se on korjattuna 9.3.1992 annetulla määräyksellä. Komission mukaan korjauksen jälkeen on selvää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi Herculesin osallistuneen rikkomiseen myös vuonna 1983; näin ollen komission mukaan ei ole tarpeen vähentää sakon määrää. Lopuksi komissio kiistää valittajan väitteet, jotka koskevat puolustautumisoikeuksien rikkomista ja sitä, ettei Hercules osallistunut vuotta 1981 koskeviin kiintiöjärjestelyihin; lisäksi se väittää, että loogisena seurauksena tästä sakkoa ei voida vähentää.

28. Edellä mainittujen väitteiden yhteydessä on heti todettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa annetaan nimenomaisesti mahdollisuus määrätä sakkoja, jos perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu. Saman säännöksen mukaan sakon määrästä päätettäessä on otettava huomioon rikkomisen vakavuus ja kesto.

29. Entä mikä ratkaisee lainvastaisen menettelyn vakavuuden? Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että "kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on — — määriteltävä erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asiaan liittyvien erityisolosuhteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennaltaehkäisevän vaikutuksen perusteella, mutta huomioon otettavista perusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa". [14] Tässä tilanteessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on ainoastaan toimivalta valvoa, miten komissio kussakin tapauksessa arvioi lainvastaisen menettelyn vakavuutta. Muutoksenhakutuomioistuimen harjoittama valvonta kohdistuu ainoastaan siihen, että tutkitaan,

14 — Asia C-137/95, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta). Ks. asia 45/69, Boehringer Mannheim v. komissio, tuomio 15.7.1970 (Kok. 1970, s. 769); yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion Française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825, 120 kohta) ja yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983 (Kok. 1983, s. 3369, 52 kohta).

ottiko pääasian käsitellyt tuomioistuin lain mukaan oikein huomioon kaikki kussakin asiassa esiintulleet seikat, jotka ovat olennaisia arvioitaessa tietyn menettelyn vakavuutta 85 artiklan valossa. Muutoksenhakutuomioistuimen harjoittama valvonta ei kuitenkaan ulotu siihen, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi kyseisiä seikkoja kussakin tapauksessa.

30. Edellä mainitun perusteella on heti huomautettava, että tutkiessaan Herculesille määrätyn sakon suuruutta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti huomioon Herculesin osuuden rikkomisessa. Valituksenalaisen tuomion 323 kohdan mukaan "ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että sen rikkomista koskevasta näytöstä tekemien arvioiden perusteella on selvää, että komissio määritteli oikein kantajan osuuden rikkomisessa ja että komissio ilmoitti päätöksen 109 kohdassa ottaneensa huomioon kantajan osuuden merkityksen määrätessään sakon suuruuden". Näin ollen kyseisestä kohdasta voidaan päätellä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki sen osuuden, joka valittajalla oli erikseen ollut rikkomisessa, perusteena sakon määrän laskemiselle. Sen vuoksi valittajan päinvastainen väite perustuu virheelliselle lähtökohdalle ja on siksi hylättävä.

31. Sen kysymyksen osalta, päättyikö Herculesin rikkomus vuonna 1982 vai vuonna 1983, on tehtävä seuraavat huomautukset: jos valituksenalaisessa tuomiossa olisi tosiaankin todettu komission polypropyleenipäätöksen vastaisesti, että Hercules lopetti osallistumisensa kyseisiin rikkomisiin vuonna 1982 eikä vuonna 1983, määrättyä sakkoa olisi pitänyt vastaavasti vähentää. Toisin kuin vastaaja väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi vuoden 1983 kuitenkin olleen ajallinen päätepiste Herculesin rikkomiselle. Valituksenalaisen tuomion alkuperäisessä todistusvoimaiseksi saatetussa muodossa, sellaisena kuin tuomio julkaistiin 17.12.1991 ja annettiin tiedoksi Herculesille, viitattiin virheellisesti vuoteen 1982. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korjasi kuitenkin työjärjestyksensä 84 artiklan 1 kohdan nojalla tuomionsa alkuperäistä sanamuotoa 9.3.1992 antamallaan määräyksellä, jossa todetaan, että valittajan osallistuminen rikkomiseen kesti vuoteen 1983 saakka. Näin ollen vastaajan väite siitä, että sille määrättyä sakkoa olisi vähennettävä sillä perusteella, että sen osallistuminen rikkomiseen päättyi vuonna 1982, perustuu virheelliseen lähtökohtaan. [15] Näin ollen kyseinen valitusperuste on hylättävä. [16]

32. Valittajan kahden viimeisen väitteen osalta huomautan ainoastaan, että tämän valitusperusteen yhteydessä niitä on turha tutkia tarkemmin, koska niiden kohtalo riippuu niiden kahden muun valitusperusteen menestymisestä, jotka edellä esitetyistä syistä [17] on hylättävä.

15 — Tarkemmin sanoen kyse ei ole siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antaman tuomion tekstiä tulkittaisiin väärin, vaan siitä, että tuomion virheellistä tekstiä tulkitaan oikein, mikä kuitenkin merkitsee samoja oikeudellisia seurauksia.

16 — On huomautettava, ettei puolustautumisoikeuksien noudattamisen ja sakon suuruuden välillä voi olla yhteyttä. Puolustautumisoikeuksien rikkomisen seurauksena on se, ettei komission lainvastaisesti saamiin todisteisiin voida nojautua ja että kyseisiin todisteisiin perustuva päätös on kumottava, jolloin sakon määräämistä koskevaa kysymystä ei tarvitse enää ratkaista.

17 — Ks. 9—15 kohta ja 18—20 kohta.

IV Ratkaisuehdotus

33. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) hylkää Hercules Chemicals NV:n valituksen kokonaisuudessaan;

2) velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.